

Architectuur Reconstructie rijksmonument

Veilige schil rond intieme binnenruimte

Het Burgerweeshuis in Zuid krijgt een nieuwe bewoner. Die heeft het monument van Aldo van Eyck in oude glorie hersteld en gaat er kunst tonen.

Edo Dijksterhuis
AMSTERDAM

Een fonkelende nieuwe toren aan de Zuidas had voor de hand gelegen. BPD is immers een van de grootste gebiedsontwikkelaars van Europa en heeft in zeventig jaar zo'n 330.000 woningen gebouwd. Dat het bedrijf zijn hoofdkantoor nu overplant van Hoevelaken naar het Burgerweeshuis aan het IJsbaanpad in Amsterdam-Zuid getuigt van historisch bewustzijn. Het gebouw is een van de vroegste voorbeelden van structuralistisch bouwen en geldt als een van de belangrijkste naoorlogse rijksmonumenten.

Architect Aldo van Eyck had vooral speeltuinen ontworpen – meer dan 700 in Amsterdam alleen – toen hij de opdracht kreeg voor het Burgerweeshuis. Het werd een soort ruimtelijk manifest, een spiegel van zijn gedachtegoed. In Van Eijcks architectuur staan de mens en zijn beleving van de ruimte centraal. Het Burgerweeshuis is een aaneenschakeling van vierkan-

te units met veel doorkijkjes en pleintjes, het gebouw is een veilige schil rond een intieme binnenruimte.

In 1960 werd het gebouw opgeleverd. Er gingen 118 weeskinderen wonen. Decennialang behield het zijn oorspronkelijke functie. Toen in 1986 een deel gesloopt dreigde te worden, leidde dat tot internationaal protest en vervolgens een opknapbeurt. In 2009 werd het gebouw een gemeentelijk monument. Vijf jaar later werd die status opgewaardeerd tot rijksmonument.

Poffertjesfornuis

De anderhalf jaar durende verbouwing die aan de verhuizing van BPD voorafging, is deels te zien als reconstructie. De extra ramen en deuren die latere gebruikers hadden aangebracht zijn weer dichtgemetseld met de Amsterdamse straatklinkers die Van Eijck had gebruikt voor zijn gebouw. De wat viezige coating die op de gevel was aangebracht om reparaties te verhullen werd millimeter voor millimeter verwijderd, zodat het rauwe beton weer tevoorschijn kwam.

Om het gebouw te laten voldoen aan de gebruikseisen van nu bracht verbouwingsarchitect Wessel de Jong vloerverwarming aan, een

luchtverversingssysteem en een hoeveelheid kabels die in 1960 ondenkbaar zou zijn geweest. Die zijn echter zo slim verborgen dat er niets van te zien is. Om te voorkomen dat de 328 concave koepels in het dak van het pand zouden gaan functioneren als klankkast, werd een dun laagje isolatiemateriaal aangebracht en werden stemmig gekleurde wandpanelen geplaatst. Allemaal net zo onopvallend als het grijze kantoormeubilair van Lensveld, dat heel toepasselijk Boring heet. Zo vallen de oorspronkelijke details extra op: keukenhoekjes met poffertjesfor-

Waar vroeger jongens van 10 tot 14 jaar sliepen, is nu de boardroom

→ Ook Guggenheim II van Jan Dibbets zal te zien zijn.
FOTO ADRIAAN VAN DAM

Costa

Noorse Fjorden, Reykjavik of Hamburg vanuit Amsterdam?

Nu incl. wifi, drankenpakket, fooien en korting op excursies**

www.costacruises.nl
0900 - 040 1276
**voor voorwaarden zie de website

‘Mensen zagen wat in me, dat hielp me erg’

Jan Jasper Tamboer
AMSTERDAM

De muziek van de Spaanse Amsterdamse Susana Raya is een weldaad voor oren en ziel. Haar werk werd sterk beïnvloed door haar Nederlandse leermeesters. Donderdag staat ze met band in het Bimhuis.

Susana Raya is oorspronkelijk klassiek geschoold, maar studeerde jazzgitaar bij Maarten van der Grinten aan het Conservatorium van Amsterdam.

Ze vertelt hoe ze in Amsterdam terecht kwam: “Ik studeerde klassiek gitaar en begon erbij te zingen. Toen bleek dat mijn stem goed bruikbaar was voor jazz, waarna ik jazzgitaar ging studeren in Córdoba. Ik ontdekte Chet Baker, maar toen ik het duo-album *Nine stories* van Jesse van Ruller en Maarten van der Grinten had gehoord was ik verkocht.”

Sidderen

Deze Nederlandse gitaristen bleken in Amsterdam les te geven en Raya ging erop af. “Maarten werd mijn leraar. Dat hij er in het Bimhuis bij is, is voor mij erg emotioneel; hij is heel

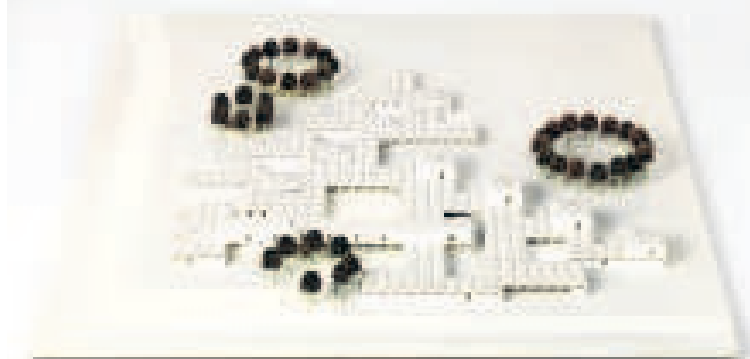
aardig en heeft me erg geholpen met componeren. Ik legde hem mijn songs voor en kreeg altijd advies. Als ik met hem speel, speel ik beter.”

Jan Akkerman en Steve Swallow zijn ook belangrijk in de muzikale ontwikkeling van Raya. De Amsterdamse gitarist wordt bewonderd en soms bespot, maar als hij de smaak te pakken krijgt, beginnen al zijn collega's te sidderen, of het nu gaat om pop, funk, rock of jazz, en misschien zelfs klas-

‘Jan Akkerman is mysterieus, maar hij heeft een hart van goud’

siek. Vlak de 77-jarige Swallow ook niet uit: als je aan hem denkt, voel je je een kleuter, hoe ervaren je als jazzmusicus ook bent.

Voor Raya was het een grote eer om met beide musici te werken: “Ik kwam in contact met Jan via mijn vriend, die gitaarbouwer is en voor Jans gitareren zorgt. Jan hoorde mij en nodigde me uit voor een concertavond in Carré in 2012. Ik mocht daar vier of vijf eigen songs spelen, trompettist Eric Vloeimans speelde mee. De mensen

→ Maquette van het door Aldo van Eyck ontworpen voormalige Burgerweeshuis aan het IJsbaanpad. FOTO RIJKSMUSEUM

bedrijfscollectie van BPD, die ruim duizend stuks telt. De groene patio's worden bevolkt door bronzen beelden van onder anderen Tony Cragg, Tom Claassen, Peer Veneman en Frank Bruggeman. Op het centrale plein staat *Overleg* (1991) van Carel Visser, een knipooog naar Van Eijcks oorspronkelijke ontwerp tekening, waarin plaats was vrijgelaten voor een beeld van zijn vriend dat er uiteindelijk niet kwam.

Schatkamer

Daar blijft het niet bij. In navolging van Akzo-Nobel, die in 2016 zijn Essential Art Space opende, en ABN Amro, dat vorig jaar volgde, is BPD het derde bedrijf dat aan de Zuidas een publiek toegankelijke expositieruimte zal hebben. Twee zelfs. Eentje is gewijd aan de geschiedenis van het pand en is omgedoopt tot 'schatkamer'. De andere is een relatief bescheiden ruimte, maar de tentoonstellingen die hier gemaakt worden – drie per jaar – kunnen uitwaaiëren over andere delen van het gebouw. Ze hebben inhoudelijk ook altijd een link met de architectuur.

Het spits wordt eind deze maand afgebeten door de Franse kunstenaar Céline Condorelli. Met een carrousel onderzoekt zij de rol die kinderen en hun spel kunnen hebben in de hedendaagse samenleving – een onderwerp dat dicht bij Van Eyck ligt. Hierna volgt een tentoonstelling van Wendelien van Oldenborgh, de kunstenaar die vorig jaar Nederland representeerde op de Biënnale van Venetië. 2018 wordt afgesloten met het schaalmodel van het Maison d'Artiste dat de Amsterdamse stedenbouwkundige Cornelis van Eesteren in 1923 ontwierp met Stijl-icoon Theo van Doesburg.

De expositieruimtes zullen publiek toegankelijk zijn, met op gezette tijden rondleidingen door het gehele gebouw. BPD gaat samenwerken met andere partijen, bijvoorbeeld beeldroute Get Lost en denktank De Tafel van Arcam. "Met een veertig jaar oude collectie en een kunst ondersteunend fonds dat dertig jaar bestaat, is het niet meer dan logisch," zegt Sharon Oldenkotte-Vrolijk, directeur kunst en cultuur. "Het is onderdeel van de bedrijfsfilosofie en dit is een nieuw hoofdstuk."

nuis, een betonnen speelpleintje met duikelrekken en lachspiegels, en houten opbergkastjes.

Het is opmerkelijk hoe goed Van Eijcks radicale, op kinderen toegespitste architectuur past bij een hedendaags kantoor. De vaak uithuizige BPD-medewerkers hebben hier een intiem thuishonk. Er zijn overal hoekjes die uitnodigen voor creatieve sessies. En op de bovenverdieping, waar vroeger jongens van 10 tot 14 jaar sliepen, is nu de boardroom gesitueerd.

In alle ruimtes hangt ook kunst: vooral fotografie en schilderkunst. Het is afkomstig uit de

→ Susana Raya: 'Ik heb vaak risico's genomen, en als iets dan lukt, is de bevrediging groot.' FOTO EVA PLEVIER

hebben ervan genoten. Jan is mysterieus, maar hij heeft een hart van goud."

Omdat Swallow gezag heeft en ze veel van hem dacht te kunnen leren vroeg Raya hem of ze wat met hem

mocht opnemen. "Hij zei ja. Soms is de droom te groot en dan wordt hij waar. Steve leek een kantoorclerk, maar hij was aardig en bescheiden. We speelden het nummer *The wind* van Russ Freeman. Dat was de basis

voor *Wind rose*, het begon te lopen toen we het opgenomen hadden."

"Wind rose" is de naam van een soort eeuwenoud kompas, gebaseerd op de windrichting, dat door zeelieden werd gebruikt. "Ik houd van de zee, de oceaan, de natuur heeft zijn eigen sounds. De muziek leidt me. Op het album staat ook de song *Earth*."

Arabische ud

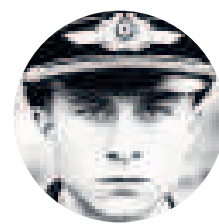
Op *Wind rose* is een mix met veel jazz en Spaanse en Braziliaanse invloeden te horen. Raya schreef voor het album eigen composities en teksten, en ze voegde Spaanse zinnen toe.

"In het Bimhuis wordt een berimbau gebruikt, een Braziliaans instrument met één snaar aan een stok en een kalebas, zoals je in Afrika ook ziet. Het is een soort oervorm van de huidige gitaar. In Europa heb je de middeleeuwse luit, die Jan Akkerman ook heeft bespeeld. De Arabische ud is daar weer een variant van. Als je gaat graven, kun je ver teruggaan in de tijd."

Raya vindt het van grote waarde om dit soort kennis tot zich te nemen. "Ik heb vaak risico's genomen, en als iets dan lukt, is de bevrediging groot. Op het podium lijk ik zelfverzekerd en sterk, maar ik zit vol twijfels en heb steun nodig. Dat mensen wat in me zagen, heeft me op weg geholpen. Geld is niet de weg naar geluk. Muziek is mijn leven en mijn gids."

Susana Raya & friends: donderdag 18/1, 20.30 uur, Bimhuis.

Tips

DE BALIE X IFFR: HAUPTMANN

De Balie en het Internationaal Film Festival Rotterdam hebben de handen ineengeslagen voor een gezamenlijk programma. Op 18 januari om 20.00 uur wordt de Duitse film **Der Hauptmann** van Robert Schwentke in De Balie vertoond. De film speelt zich af tijdens de laatste dagen van de Tweede Wereldoorlog. De jonge korporaal Herold tracht te ontsnappen aan de patrouilles. Wanneer hij een achtergelaten uniform van een kapitein van de Duitse landmacht vindt, vermomt hij zich als 'Hauptmann Herold'. Hij verzamelt soldaten om een denkbeeldige opdracht uit te voeren die hij zogenaamd van dictator Adolf Hitler heeft gekregen. Hierdoor neemt hij al snel de monsterlijke gedaante over van de mensen die hem in eerste instantie achtervolgden. Voorafgaand is er een gesprek met de emeritus hoogleraar en socioloog Abram de Swaan. Hij is vooral bekend om zijn essays en columns in het *NRC Handelsblad* en heeft als hoogleraar aan de UvA gewerkt.

VAN KUIJK IN THEATER BELLEVUE

Cabaretier Jasper van Kwijk verlangt terug naar het midden. Maar alles en iedereen wordt steeds **radicaler en extremer**. Zijn uitgesproken meningen passen echter totaal niet tussen gemiddeld en matig. Van 17 januari tot en met 20 januari om 20.30 uur bekijkt hij in zijn voorstelling *Janus* de zaken eens radicaal van twee kanten.

EBONIT SAXOFOONKWARTET

Ebonit Saxofoonkwartet ontving met het debuutalbum een nominatie voor **een Edison** en won de eerste prijs van Orlando Concours 2016. Het saxofoonkwartet speelt 19 januari om 20.15 uur in de Kleine Zaal van het Concertgebouw. Het viertal laat zich niet beperken door het kleine repertoire voor hun instrument en speelt onder meer Fauré.

NICOLAS CAGE MAAND

In het kader van de Nicolas Cage maand wordt op 17 januari om 21.30 uur de film *Raising Arizona* gedraaid in Studio K. De **tweede film van de broers Joel en Ethan Coen** is een gestoorde en originele komedie. Cage speelt een chronische winkeldief die met zijn vrouw en voormalig agent wanhopig een kind wil hebben en er een ontvoert.

Europa als wrakkig, stuurloos vlot

DANS

EUROPIUM

Door RootlessRoot

Gezien 16/1, Stadsschouwburg

Te zien 17/1, aldaar

In het periodiek systeem der elementen treffen we op nummer 63 europium aan: een metaal dat geen aantoonbaar nut heeft en dat bovendien instabiel en explosief is. Theatergroep RootlessRoot uit Athene zag een parallel met het continent waarnaar het element vernoemd is.

In hun voorstelling *Europium* ziet het er somber uit voor de wereld in het algemeen en Europa in het bijzonder. Uiteindelijk wordt de toeschouwer weggestuurd met het beeld van een wrakkig vlot dat bestuurd wordt door een kapitein die met luidruchtig gebabbel probeert te verhullen dat hij geen idee heeft waar de reis naartoe gaat.

De voorstelling begint ook al met geklets, over de autonomie van kunst en kunstenaars. Ik had heel goed zonder gekund. IJzersterk is daarentegen de eerste dansscène: een duet waarin een man zijn vrouwelijke

partner hardhandig in toom houdt met een zwarte leiband. Het levert spannend gooien en smijtwerk op waarin de in atletiek en vechtsport gewortelde danstechniek goed tot zijn recht komt.

Naast de vijf dansers – drie mannen en twee vrouwen – is een belangrijke rol weggelegd voor meters hoge houten zuilen, die decor zijn, rekwisiet én integraal onderdeel van de choreografie. De vierkante zuilen, die het ene moment nog een monumentale halfronde boog vormen die associaties oproept met een antiek Grieks theater, belanden uiteindelijk deels versplinterd in dat naar een onzekere toekomst koersende vlot.

Al ligt de symboliek er af en toe nogal dik bovenop: de groep maakt wel indruk met de onheilswangere sfeer die wordt opgeroepen. Toonaangevend is een soundscape die dreigend diepe bassen combineert met elektronische beats en erupties van naar King Crimson knipogende progrock.

En dan is er ook nog relativerende humor. Zo kondigt de 'kapitein' na het in ontvangst nemen van het slotapplaus aan dat hij nog wel een uurtje of zes op zijn post zal blijven.

Fritz de Jong